

Landsbygdsprogram

Gnesta kommun 2025-2030

Beslutsinstans Kommunfullmäktige
Beslutad Välj datum
Reviderad Välj datum
Giltig till 2029-12-31
Dokumentansvarig Planchef
Diarienummer KS.2024.516

GNESTA
KOMMUN

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte med landsbygdsprogrammet	3
Bakgrund	4
Så definierar vi landsbygd.....	4
Vision och mål	6
Vision	6
Målområden	7
Samtidstrender	8
Våra bygder	10
Björnlundabygden	10
Stjärnhovsbygden	11
Laxnebygden	12
Gnestabygden.....	13
Målområden för landsbygdsutveckling	14
1. Attraktiva livsmiljöer med bostäder och service	14
2. Blomstrande näringsliv och besöksnäring.....	17
3. Utbyggd, fungerande infrastruktur och goda kommunikationer.....	18
4. Hållbar utveckling och stärkt beredskap	20
5. Landsbygdsutveckling med lokal förankring	21
Referenser	22

Inledning

Gnesta kommun har en fantastisk landsbygd med många boende, företagare, föreningar och aktörer som var och en – men framför allt tillsammans – skapar en dynamisk och attraktiv plats att bo och verka på. Som kommun kan vi bidra genom att skapa förutsättningar för medborgarna att bo och leva på landsbygden och i våra olika tätorter.

Nästan hälften (45 procent) av invånarna i Gnesta kommun bor utanför centralorten och 32 procent bor helt utanför en tätort. Landsbygdsprogrammet riktar fokus på landsbygden och de mindre orternas unika behov för att åstadkomma en god och hållbar utveckling i hela kommunen.

Syfte med landsbygdsprogrammet

Det övergripande syftet med programmet är att skapa en långsiktig vision och ett kontinuerligt arbetssätt för landsbygdsutveckling. Programmet bidrar till att uppnå redan beslutade politiska mål om hållbar tillväxt och utveckling i kommunens orter och på landsbygden.

Programmet är giltigt 2025–2030.

Program

Ett program är enligt Gnesta kommuns definition en hybrid av strategi och plan. Likt en strategi beskriver programmet långsiktiga politiska mål och precis som en plan innehåller det åtgärder. Ett program följs upp med en handlingsplan där man mer i detalj går in på hur och när åtgärderna ska genomföras.

Bakgrund

Gnesta kommun har arbetat med landsbygdsutveckling under en lång tid och i olika forum. Under 2024 påbörjade samhällsbyggnadsförvaltningen arbetet med att ta fram ett landsbygdsprogram för att skapa en samlad bild av redan beslutade mål för landsbygden och – tillsammans med synpunkter från medborgardialoger – skapa en vision för landsbygdens utveckling.

Många kommunala styrdokument har bäring på landsbygdsfrågor:

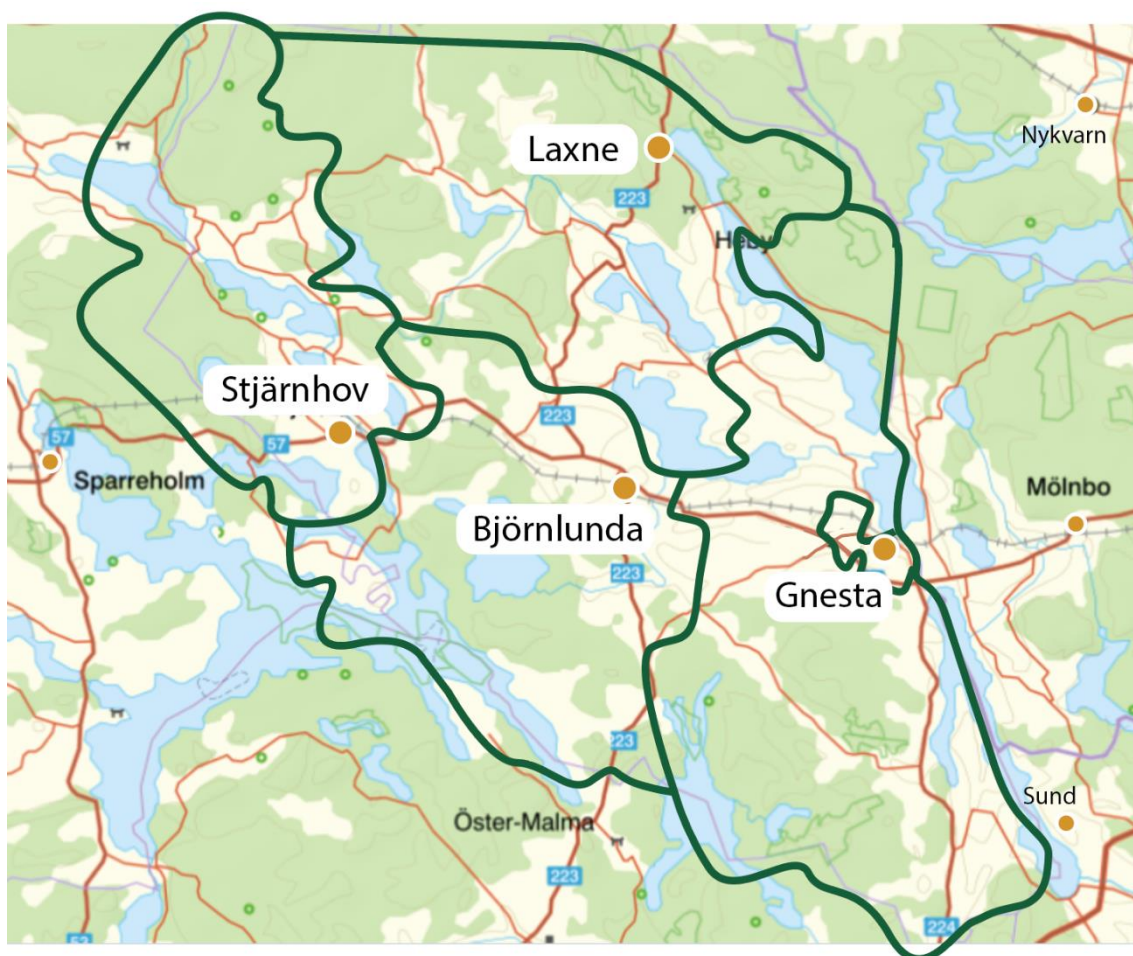
1. Framtidsplan och verksamhetsplaner
2. Översiktsplan 2018
3. Planeringsstrategi 2023
4. Näringslivsprogrammet
5. Bostadsförsörjningsprogrammet
6. Regionala trafikförsörjningsprogrammet
7. Gång- och cykelstrategi
8. Idrottspolitiska programmet
9. Kulturpolitiska programmet
10. Regionala bredbandsstrategin
11. Miljö- och klimatprogram (under framtagande)

I de styrande dokumenten finns mål, uppdrag och aktiviteter. I förvaltningens uppdrag ingår redan i dag att säkerställa att målen infrias och att uppföljning sker. Efterföljande handlingsplan ger förutsättningar för en kontinuerlig dialog som underlättar i prioriteringen av åtgärder och aktiviteter.

Så definierar vi landsbygd

Det finns ingen enhetlig eller officiell definition av begreppet landsbygd – det är upp till varje aktör att hitta en definition som passar sammanhanget. I det här programmet definieras allt utanför Gnesta tätort som landsbygd. Det innebär att även orterna Björnlunda, Stjärnhov och Laxne räknas som landsbygd. Dessa har en viktig funktion som servicenoder för den omgivande landsbygden.

Precis som med städer ser förutsättningarna olika ut i olika delar av landsbygden. För att kunna göra riktade insatser är kommunen därför indelad i fyra olika bygder – Stjärnhovsbygden, Björnlundabygden, Laxnebygden och Gnestabygden. Bygderna överensstämmer med kommunens så kallade nyckelkodsområden – en statistisk indelning som gör det möjligt att se förändringar i befolkning och bostadsbestånd i mindre delområden.

Karta. Kommunens fyra bygder Björnlundabygden, Stjärnhovsbygden, Laxnebygden och Gnestabygden.

Vision och mål

Utifrån dialogmötena, en enkät, samtidstrender och kommunens styrande dokument har Gnesta kommun tagit fram en vision som visar vägen i arbetet med att utveckla landsbygden. Visionen har sedan konkretiserats i fem målområden.

Vision

Landsbygden i Gnesta kommun är levande, tillgänglig och hållbar med välfungerande uppkoppling och goda kommunikationer som gör det lätt att driva företag och nå arbetsmarknaden i Stockholmsregionen. Naturen och landskapet erbjuder attraktiva boendemiljöer, rekreation och biologisk mångfald för engagerade invånare som bidrar till gemenskap och hållbar utveckling.

Målbild

År 2030 är landsbygden i Gnesta levande, blomstrande och känd i hela Stockholmsregionen och Sörmland för "det goda livet". Här har man tillgång till det bästa av två världar: landets lugn och närheten till stadens utbud. Landsbygden är en attraktiv plats att bo och verka på och inflyttningen till kommunen ökar för varje år. Flera bostadsprojekt för olika behov och generationer är under uppförande för att möta efterfrågan och underlätta rotation på bostadsmarknaden. Det byggs lägenheter och serviceboenden centralt i de mindre orterna för att möjliggöra att bo kvar på platser där man känner sig hemma.

Ett väl utbyggt kommunikationsnät gör distansarbete enkelt och möjliggör pendling inom hela Mälardalen och Stockholmsregionen. Tåg- och busstrafiken är pålitlig och används i allt högre grad. Fast eller mobil bredbandsuppkoppling i hela kommunen underlättar för företagare att satsa på verksamheter oberoende av geografi. Ett sjudande företagsklimat lockar till sig entreprenörer inom traditionella och nya näringar. Tillgång till bostäder och goda förutsättningar för företagande sätter i gång en positiv spiral där allt fler kan ha en vardag på landsbygden.

Det finns kommunal service med skolor och förskolor och bibliotek i orterna. Service som inte kan finnas fysiskt på plats hela tiden kan erbjudas via mobila tjänster. Det ges förutsättningar för butiker, post, drivmedelsanläggningar, restauranger, caféer och andra besöksverksamheter. Inom lantbruket samsas större livsmedelsproducenter och småbruk, odlingar och mathantverkare, som alla är av stor vikt för den lokala livsmedelsberedskapen och för Gnestabygdens identitet.

Proaktiva företag inom besöksnäringen som erbjuder aktiviteter och äventyr i naturen har satt Gnestabygden på Sörmlandskartan för dess vackra, skiftande landskap, många sjöar och rika möjligheter till friluftsliv. Men även kulturlivet och flera spännande scener i Gnestabygden utgör en stor dragningskraft i hela regionen. Aktiva idrottsföreningar och ett bra utbud av fritidsanläggningar attraherar barnfamiljer till bygden.

I orterna driver lokala utvecklingsgrupper arbetet med landsbygdernas utveckling i samverkan med kommunen. Gemenskapen, det nära sammanhanget i lokalsamhällena och att kunna vara med och påverka den plats man bor på, uppskattas.

Målområden

Med utgångspunkt i visionen finns fem målområden. Målområdena presenteras i sin helhet på sida 17 och framåt. Inom varje målområde redovisas på vilket sätt kommunen avser att arbeta med frågan. Målområdena kommer därefter att konkretiseras i efterföljande handlingsplan med åtgärder och tidplan.

1. Attraktiva livsmiljöer med bostäder och service för alla åldrar
2. Blomstrande näringsliv och besöksnäring
3. Utbyggd, fungerande infrastruktur och goda kommunikationer
4. Hållbar utveckling och god beredskap
5. Landsbygdsutveckling med lokal förankring

Samtidstrender

Landsbygden är i ständig förändring precis som samhället i stort. Några tendenser är särskilt framträdande i fråga om hur de formar landsbygdens utveckling.

En ny grön våg

Sedan 2018 pågår en utflyttning från storstadslänen. Utflyttningen nådde sin kulmen under pandemin och var då den största på nästan 50 år. Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala (2024) kallar det för den Nya gröna vågen. Utflyttningen är till stor del driven av önskan om en viss livsstil och värderingar om att främja det lokala.

Lokal respons på globala kriser

Ett skäl till att fler söker sig till landsbygden kan vara att den senaste tidens kriser visar att vårt moderna samhälle är sårbart. I ljuset av pandemi, krig, gängkriminalitet, klimatförändringar och ekonomisk oro upplevs landsbygden som ett tryggare alternativ än staden.

Digitalisering

Digitaliseringen har omformat hela samhället. Precis som i städerna är uppkoppling en förutsättning för att kunna driva företag och bo på landsbygden i dag. Det gäller även lantbruksföretagen som blir alltmer högteknologiska. Internet och e-handel gör dessutom att det går att ha nästan samma livsstil på landsbygden som i staden. Tillgången till konsumtion och kunskap är lika stor var du än befinner dig.

Arbetsmarknadsförstoring

En tydlig strömning är att vi förhåller oss mer flexibelt till geografi och avstånd. Å ena sidan pågår en yrkesspecialisering vilket innebär att pendlingen ökar. Å andra sidan medför digitaliseringen att många kan jobba hemifrån. Just det här kan vara en förklaring till att det är den storstadsnära landsbygden som ökar mest – många godtar att pendla längre om de inte behöver vara på arbetsplatsen mer än ett par dagar i veckan.

Åldrande befolkning

Många landsbygdskommuner har en åldrande befolkning. Det beror på att unga ofta lämnar landsbygden för att studera och arbeta – kvinnor i högre grad än män. Dessutom bor många äldre kvar i sina stora hus eftersom de inte alltid tjänar på att flytta till en mindre lägenhet. Därmed frigörs inte hus till barnfamiljer.

Trygghet allt viktigare

Till följd av klimatförändringar, krig och gängkriminalitet är trygghet en allt viktigare fråga för invånarna i Sverige. Eftersom många av problemen är mer uttalade i staden upplevs landsbygden som ett tryggare alternativ. Där finns lugnet, gemenskapen och möjligheten att producera sin egen mat. På lite längre sikt kommer flyttmotiven troligen påverkas alltmer av grundläggande säkerhetsaspekter (Kairos Future, 2023).

Specialiserade lantbruk – diversifierade lantbrukare

Lantbruket blir alltmer storskaligt och specialiserat. För att klara konkurrensen är det vanligt att lantbruksföretag kompletterar verksamheten med andra sysslor – exempelvis snöröjning, uthyrning av maskiner och besöksnäring. En del driver också livsmedelsförädling och gårdsbutik.

Ökat fokus på livsmedelsförsörjning

Spänningsläget i världen tillsammans med klimatförändringarna har kastat nytt ljus över Sveriges livsmedelsförsörjning. Det talas numer om att Sverige bör öka självförsörjningsgraden. Samtidigt behövs mark för hållbar energiproduktion och byggande av bostäder. Det här innebär att konkurrensen om jordbruksmarken ökar. Lagstiftningen om byggande på jordbruksmark är restriktiv sedan tidigare men på senare år tycks tillämpningen ha stramats åt.

Våra bygder

Björnlundabygden

Bilder: Skogstjärn i trakten, Björnlunda hembygdsgård, Björnlunda kyrka och möteslokalen Wattringsborg.

Tätorten Björnlunda har 830 invånare. Cirka 620 personer bor på den närliggande landsbygden. Här finns en F-6-skola, och ett litet centrum med matvarubutik, lokal för restaurang med minigolfbana och samlingslokalen Wattringsborg. Sommartid är glasscafét vid Stationsvägen ett populärt besöksmål.

Hembygdsföreningen arrangerar olika högtidsfiranden på hembygdsgården belägen intill Eriksgatan, där det också finns ett vandrarhem. Föreningen fungerar som ett nav för bygden lik väl som fotbollsföreningen. Flera idrottsplaner och ett äldreboende finns också på orten. Lantbruket, gods och gårdar är något som historiskt präglat Björnlunda och gör det än idag.

Stjärnhovsbygden

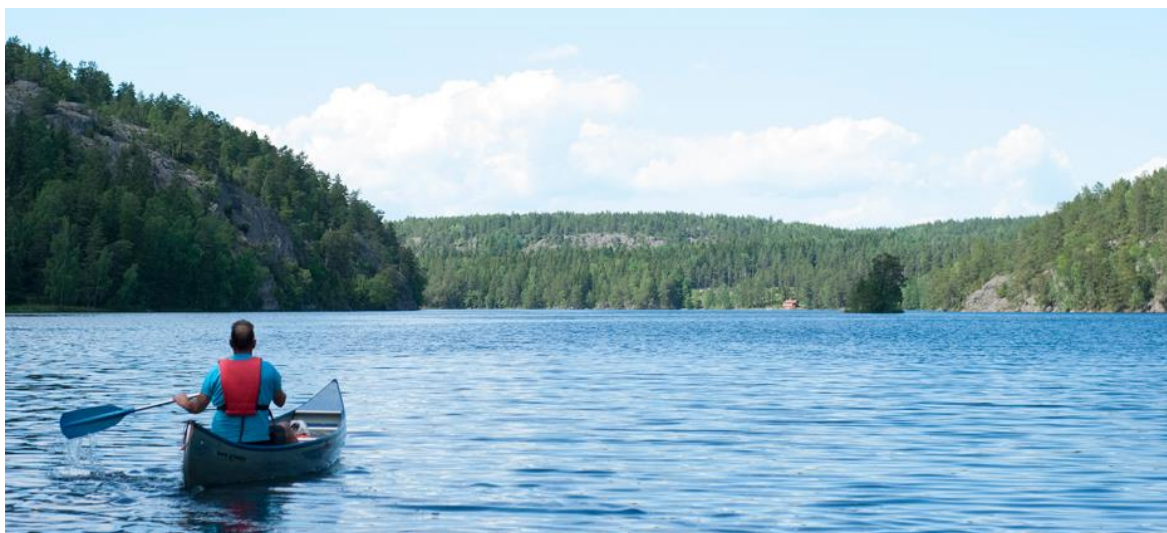

Bilder: *Gryts kyrka, båt på Natån, vackert jordbrukslandskap.*

I Stjärnhov bor ca 580 personer i tätorten och 440 på landsbygden. Här finns en förskola och F-6-skola, matvaruaffär med post, bensinmack, pizzeria, bilhandlare och bilverkstad. I Föreningshuset finns lokaler för möten och arrangemang samt ett bibliotek.

Stjärnhov har en uppskattad idrottsförening och en hembygdsförening liksom ett blomstrande kulturliv. Byalaget arbetar för att Stjärnhov ska vara en plats som sjuder av liv. Flera sjöar och naturreservat ligger i närheten där även Sörmlandsleden går förbi.

Laxnebygden

Bilder: Skottvångs Grufva och kolmila vid gruvan, kanotist i Marvikarnas naturreservat.

Laxne är beläget vid sjön Klämmingens norra strand. Orten har 165 invånare vilket är för få för att klassas som tätort. Å andra sidan bor hela 1 050 invånare i något av fritidshusområdena i närheten eller på den omgivande landsbygden. Dessutom ökar befolkningen markant under sommarhalvåret när fritidshusen befolkas.

I Laxne finns en förskola och föreningshuset Laxnegården. Några besöksmål är den välbesökta musikscenen Skottvångs grufva och Skeppsta glashytta. I Marvikarna i närheten av Laxne finns en populär kanotled. Vintertid besöks leden av långfärdsskridskoåkare och kallas då Riksettan.

Gnestabygden

Bilder: Storgatan i Gnesta, båt i Frösjön, Frustuna kyrka med jordbruksmark i förgrunden och Ekeby naturreservat söder om Hållsta.

Gnesta tätort har 6 450 invånare. I programmet definieras inte tätorten som landsbygd men den har en stor betydelse för både Gnestabygden och övriga kommunen. Gnesta tätort är kommuncentrum och har därmed en bredd av service – tre matvarubutiker, kommunhus, bibliotek, tre skolor varav en F-9, vårdcentraler, idrottsplatser, restauranger, kulturföreningar och butiker. I Gnesta tätort finns också en bussterminal och en tågstation med regionaltåg och pendeltåg.

I den omgivande landsbygden runt Gnesta tätort bor 1 250 invånare. Det är alltså den bygd i kommunen med flest invånare. Många av dem bor i något av omvandlingsområdena Norrtuna och Hållsta. Med omvandlingsområde menas ett område som går från att vara fritidshusboende till permanent boende.

Målområden för landsbygdsutveckling

Landsbygdsprogrammet har fem målområden som kommunens arbete utgår från. I efterföljande handlingsplan kommer målområdena konkretiseras ytterligare med åtgärder och tidplan. Inom varje målområde beskrivs kommunens förhållningssätt kopplat till landsbygdsutveckling i redan beslutade dokument och därutöver beskrivs ytterligare sätt att jobba med landsbygdsutveckling.

1. Attraktiva livsmiljöer med bostäder och service för alla åldrar

1.1 Bostäder och byggande

En levande landsbygd skapas av människorna som bor där. Gnesta kommun är därför positiv till en befolkningsutveckling i hela kommunen. Ett varierat utbud av bostäder säkerställer att det finns bostäder för alla åldersgrupper. Det bidrar också till fungerande flyttkedjor – exempelvis kan äldre flytta till lämpliga lägenheter så att villor frigörs till barnfamiljer.

I kommunen finns också ett antal fritidshusområden som i olika grad har omvandlats till permanentbostäder. Omvandlingen väntas fortsätta – något som kommunen anser är positivt eftersom det bidrar till ett ökat invånarantal som innebär ökat underlag för kollektivtrafik och service.

Kommunens förhållningssätt till byggande:

- Bostadsbyggande ska i huvudsak ske i centralorten och i orterna Björnlunda, Stjärnhov och Laxne (Översiktsplan 2018).
- Bostadsbyggande kan ske även utanför orterna förutsatt att det går att förena med natur- och kulturvärden på platsen och att det inte påverkar friluftslivet negativt (Översiktsplan 2018).
- Fortsätta planera för tillväxt med fokus på blandad bebyggelse av villor och attraktiva lägenheter i hela kommunen (framtidsplan 2025–2027)
- Underlätta omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder i kommunens fritidshusområden (Översiktsplan 2050).
- Ha en god kommunal mark- och planberedskap för bostadsbyggande i olika former i alla tätorter.

1.2 Fysisk planering

Bostadsbyggandet underlättas av en genomtänkt fysisk planering – det vill säga planeringen av hur kommunens mark- och vattenområden ska användas. Grunden läggs i översiktsplanen. I den beskrivs hur kommunens yta ska användas i stora drag och på lång sikt. I översiktsplanen pekar kommunen ut områden för bebyggelseutveckling. Det är också där kommunen redovisar vilka områden som ska

bevaras – exempelvis för att de har höga naturvärden. Översiktsplanens betydelse för byggandet har blivit allt större i takt med att kraven på att bevara jordbruksmark ökar.

Nästa steg i den fysiska planeringen är detaljplanen. Det är i den kommunen redovisar hur ett specifikt område ska utformas i fråga om antal bostäder, tomtstorlek, vägsträckning med mera. Det är också i detaljplaneskedet som kommunen gör utredningar om till exempel geotekniska förhållanden, översvämningrisk och hur vatten och avlopp ska hanteras.

Kommunens förhållningssätt till fysisk planering:

- Områden för bebyggelseutveckling i samtliga orter pekas ut i översiktsplanen.
- För att nå översiktsplanens mål om en ökad andel resor med kollektivtrafik bör bostäder i första hand byggas i kollektivtrafiknära lägen (Bostadsförsörjningsprogrammet, 2021).
- Byar bör kompletteras genom förtätning där den ursprungliga strukturen kan vara en ledstjärna vid val av lämpliga lägen för nya hus (Översiktsplanen, 2018).
- Ta vara på orternas småskalighet och attraktiva karaktärsdrag när ny bebyggelse tillkommer (Översiktsplanen, 2018).
- Stärk kopplingarna med kollektiva transportmedel där befolkningsunderlag finns (Översiktsplanen, 2018).
- Komplettera det befintliga bostadsbeståndet med bostadstyper som idag saknas och efterfrågas (Översiktsplanen, 2018).

1.3 Kommunal service

Gnesta kommun ska erbjuda en god och tillgänglig samhällsservice inom framför allt vård, omsorg och skola (Framtidsplan 2024–2026). En förutsättning för en levande landsbygd är att även de som bor utanför centralorten kan ta del av den kommunala servicen.

Ett led i det arbetet är att säkerställa att alla kommunens tätorter har förskolor och skolor med god utbildningskvalitet. 2024 beslutades att Stjärnhov ska få en ny byggnad för förskola och skola eftersom den tidigare byggnaden har fuktskador. Gnesta kommun har även arbetat aktivt under flera år för att höja andelen behöriga lärare.

Inom tio år kommer andelen över 80 år att öka med 56 procent. Det här ställer ökade krav på hemsjukvård, hemtjänst och bostadsanpassning. För att äldre ska kunna bo kvar på landsbygden behövs därför nya arbetsmetoder. En lösning är tekniska hjälpmedel – exempelvis att hemtjänstpersonal kan ha digital kontakt med vårdtagare i stället för att åka långa sträckor. En annan är lokal vård och omsorg – exempelvis i form av en distriktssköterska som besöker de mindre orterna.

Kommunens förhållningssätt till kommunal service:

- Säkerställ en god pedagogisk miljö genom att investera i utemiljöer, skolgårdar och skolbyggnader (framtidsplan 2025–2027).

- Utred nya arbetsmetoder och möjlighet till tekniska lösningar inom vård och omsorg (framtidsplan 2025–2027)
- Arbeta för att rekrytera behöriga lärare till kommunens samtliga skolor.

1.4 Kommersiell service

Tack vare kommunens struktur med flera tätorter är den kommersiella servicen relativt väl fördelad i kommunen. Tätorternas funktion som handelsplatser är viktig för att bidra till en ökad inflyttning – inte minst eftersom servicen har en social betydelse och bidrar till möten. Teknikutvecklingen skapar dessutom nya möjligheter för kommersiell service på landsbygden – exempelvis genom utlämningsställen för e-handel och obemannade butiker.

Kommunens förhållningssätt till kommersiell service:

- Möjligheten till service med till exempel butik, bibliotek, turistinformation, café och offentlig toalett i kommunens tätorter utreds.

1.5 Föreningsliv

Föreningar utgör grunden i ett aktivt civilsamhälle och är en viktig arena för inflytande. Förutom alla de föreningar som är inriktade på specifika intressen har kommunen stor nytta av byalag, hembygdsföreningar och andra föreningar som sysslar med utveckling av sitt lokalsamhälle. Gnesta kommun har avsatt en föreningspott där föreningar och andra aktörer kan söka bidrag för aktiviteter som utvecklar landsbygden.

Kommunens förhållningssätt till föreningslivet:

- Underlätta för föreningslivet genom god samverkan och service. Verksamhet som når barn och unga ska prioriteras (Framtidsplan 2025–2027).
- Skapa tydliga kommunala investeringsplaner för de anläggningar som föreningslivet utövar sina verksamheter i och erbjud en god service kring bokningar (Framtidsplan 2025–2027).

1.6 Kultur, sport och fritid

En levande landsbygd behöver kultur, sport och möjlighet till fritidsaktiviteter. Det bidrar till social gemenskap och en känsla av meningsfullhet.

För att vara en liten kommun finns här ovanligt många kulturevenemang och aktiva konstnärer. Det rika kulturlivet har satt Gnesta på kartan och lockar både besökare och kulturarbetare som vill flytta till kommunen. På landsbygden finns många som arbetar med kultur. För de yngre har Gnesta en uppskattad kulturskola.

Gnesta kommun har gjort flera satsningar inom sport och fritid de senaste åren. I centralorten finns en stor idrottsanläggning och i samtliga orter finns idrottsplaner. Kommunen strävar också efter att samarbeta med föreningar och andra aktörer som verkar för att invånarna ska kunna ha en aktiv fritid.

Kommunens förhållningssätt till kultur, sport och fritid:

- Bidra till fler evenemang, festivaler och marknader på olika håll i kommunen.
- Synliggör kulturskolans utbud och utveckla bibliotekens verksamhet (Framtidsplan 2025–2027).
- Lekparker, grönområden och promenadslingor ska bjuda in till rörelseglädje (Framtidsplan 2025–2027).
- Tydliggör investeringsplaner för anläggningar, hallar, lekparker och parker (Framtidsplan 2025–2027).
- Främja ett brett föreningsliv med ett stort urval av aktiviteter som ska vara tillgängligt för alla. (Riktlinjer för föreningsbidrag)

2. Blomstrande näringsliv och besöksnäring

2.1 Näringsliv

I Gnesta kommun finns cirka 1 400 företag inom en rad olika branscher. Tjänsteföretag och företag inom bygg, handel och jordbruk präglar det lokala näringslivet. Många av företagen är fåmansföretag. Ingen annan kommun i länet har en så stor andel småföretagare som Gnesta.

Lantbruksföretagen är beroende av sin lokalisering på landsbygden. De skapar arbetstillfällen, livsmedel och bidrar till att hålla landskapet öppet. Lantbruken i Gnesta producerar framför allt mjölk, ägg, kött och spannmål men här finns även en mindre produktion av grönsaker.

Kommunens förhållningssätt till näringslivet:

- Underlätta för etablering av företag genom att ta fram verksamhetsmark och förmedla information om lämpliga lokaler (näringslivsprogrammet).
- Underlätta för företag att göra rätt i myndighetsärenden (näringslivsprogrammet).
- Uppmuntra lokala företag att lämna anbud till kommunens upphandlingar och sträva efter att i möjligaste mån handla lokala produkter (näringslivsprogrammet).
- Samverka med olika typer av företagsorganisationer (näringslivsprogrammet). LRF är en viktig organisation och samtalspart för landsbygdsutveckling.

2.2 Besöksnäring, natur och friluftsliv

Landsbygden i Gnesta kommun erbjuder många sevärdheter. Förutom den varierande naturen med skogar, sjöar, vandringsleder, kanotled och cykelled finns här engagerade företagare inom besöksnäringen – exempelvis Södertuna Slott, Skottvångs Grufva, Solbacka och Grytsberg Säteri.

Kulturlandskapet i Gnesta med vidsträckta vyer av hagar, ängar och åkrar förutsätter livskraftiga lantbruksföretag. De är i sin tur beroende av levande samhällen och lokal

service. En viktig del i att stötta besöksnäringen och friluftslivet är därför att bidra till en levande landsbygd generellt.

I det här sammanhanget är det viktigt att komma ihåg fritidshusen. Cirka 25 procent av bostäderna i kommunen är fritidshus och 90 procent av dem ägs av invånare som är skrivna i en annan kommun. Många butiker är beroende av fritidshusägarna för att överleva.

I en framtid där natur och tystnad alltmer är en bristvara kan orörd natur bli en av Gnesta kommuns stora styrkor. I översiktsplanen pekas tysta områden ut.

Kommunens förhållningssätt till besöksnäring, natur och friluftsliv:

- Ha en kontinuerlig dialog de lokala företagen inom besöksnäringen.
- Underhåll leder för vandring, cykling och paddling i samarbete med andra ansvariga aktörer, som Länsstyrelsen och Region Sörmland.
- Marknadsför sevärdheter genom exempelvis Gnestaguiden.
- Bevara stora, opåverkade områden (Översiktsplanen 2018).
- Arbeta för att säkerställa och förbättra kvalitén i sjöar och vattendrag (framtidsplan 2025–2027).

3. Utbyggd, fungerande infrastruktur och goda kommunikationer

3.1 Digital tillgänglighet

För att ha ett fungerande samhälle krävs en grundläggande infrastruktur. Tillgång till fast eller mobil bredbandsuppkoppling är avgörande för arbetsliv, studier, fritid och tillgången till offentlig service.

I Gnesta kommun släpar utbyggnaden av fiber efter. Utanför tätorterna hade endast 73 procent av befolkningen tillgång till fiber (post- och telestyrelsen 2023). Det här skapar problem för många företagare – inte minst lantbruksföretagen som blir alltmer högteknologiska och behöver snabb uppkoppling.

De statliga bidrag som fanns tidigare har gått till orter med en större befolkningsunderlag. Nu är det både svårt och dyrt att bygga klart ett heltäckande nät. Att prioritera frågan om utbyggnad av fibernätet, alternativt 5G-master, är av största vikt för att Gnesta kommun ska kunna konkurrera om satsningar i näringslivet och attrahera inflyttning.

Kommunens förhållningssätt till digital tillgänglighet:

- Arbeta för att fibernätet ska byggas ut i hela kommunen genom aktiv dialog med leverantörer och intressenter. (Bredbandsstrategin)

3.2 Vägnät

Väl underhållna vägar är centralt för en levande landsbygd. Många invånare på landsbygden är beroende av bilen för att kunna ta sig till arbete, skola och fritidsaktiviteter. Även busstrafiken behöver ett fungerande vägnät. I takt med elektrifieringen av samhället behöver infrastrukturen för laddning av elfordon byggas ut.

Något många inte tänker på är vägnätets betydelse för lantbruksföretagen. På vägarna kör mjölkbilen som ska hämta mjölken, postbilen med pappersfakturor och lastbilar som transporterar foder till djuren. För att jordbruksmaskinerna ska kunna köra krävs att vägarna har tillräcklig bredd och bärighet.

Vägarna i en kommun har olika väghållare – det vill säga aktörer som ansvarar för skötsel och underhåll. Gnesta kommun har ansvar för i princip hela vägnätet i Gnesta tätort och i orterna Björnlunda, Stjärnhov och Laxne. Utanför orterna har Trafikverket ansvar för det övergripande vägnätet och enskilda väghållare för mindre vägar och gator.

Vägnätet inkluderar även gång- och cykelbanor. Ökad gång och cykling är viktigt både för miljön och för folkhälsan. I Gnesta kommuns gång- och cykelstrategi (2024) redovisas målområden för gång- och cykelplaneringen i hela kommunen.

Kommunens förhållningssätt till vägnätet:

- Samverka med Region Sörmland och Trafikverket för att de statliga vägarna ska skötas och utvecklas.
- Öka andelen gång- och cykelresor i och utanför tätorterna (Översiktsplan, 2018)
- Verka för en utbyggd infrastruktur för laddning av elbilar och elcyklar (Översiktsplan, 2018).
- Verka för att en cykelbana anläggs mellan Gnesta och Björnlunda och på sikt mellan fler av kommunens tätorter i linje med den fastslagna gång- och cykelstrategin (Gång- och cykelstrategi Gnesta kommun, 2024)

3.3 Kollektivtrafik

Fungerande kollektivtrafik är en viktig del av ett hållbart samhälle. Att resa kollektivt är bra för miljön och minskar trängseln på vägar och parkeringar. Kollektivtrafik gör det även möjligt för invånare utan körkort att resa – inte minst barn som ska till och från skolan.

Gnesta tätort är unikt i och med tillgången till både pendeltåg och regionaltåg. För invånarna på landsbygden gäller det dock att först ta sig till centralorten. Därför krävs flexibla lösningar med möjlighet att byta till tåget från buss, cykel eller bil.

Kommunens förhållningssätt till kollektivtrafiken:

- Turtätheten i kollektivtrafiken ska vara behovsstyrd. Busstrafiken ska anpassas efter tågtrafiken (Översiktsplan 2018, trafikförsörjningsprogrammet).

- Bygg ut pendlarparkeringar i tätorterna.
- Utred möjligheten att gå och cykla till kollektivtrafiken i enlighet med gång- och cykelstrategin (2024).
- Kontinuerlig dialog med Region Sörmland inför kommande tidtabeller för busstrafiken (trafikförsörjningsprogrammet)
- Möten med upphandlad bussleverantör och region Sörmland för att gemensamt planera olika åtgärder för kollektivtrafiken (trafikförsörjningsprogrammet)
- Öka tillgängligheten till den allmänna kollektivtrafiken genom utveckling av nya trafikkoncept (trafikförsörjningsprogrammet)

4. Hållbar utveckling och stärkt beredskap

4.1 Hållbar utveckling

Enligt Agenda 2030 är definitionen av hållbar utveckling en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Det innebär att vi måste värna om jordens resurser och respektera naturliga kretslopp och ekosystem. Vi behöver också ta höjd för oväntade händelser som extremväder och råvarubrist.

Landsbygden i Gnesta kommun är varierad och hyser allt från sjöar och djupa skogar till hagar, ångar och åkrar. Den biologiska mångfalden gör naturen motståndskraftig och bidrar med så kallade ekosystemtjänster – som pollinering av grödor, rening av vatten och möjlighet till rekreation.

Kommunens förhållningssätt till hållbar utveckling:

- Arbeta aktivt för att uppnå målen i kommande Miljö- och klimatprogram.
- Utveckla smarta lösningar för energiförsörjning, vatten och avloppshantering och avfall på landsbygden (Översiktsplan, 2018).

4.2 Jordbruksmark och livsmedelsförsörjning

På senare tid har frågan om jordbruksmarkens bevarande blivit mer aktuell. I och med Rysslands invasion av Ukraina talar man nu om att Sverige behöver öka graden av självförsörjning. Samtidigt finns en önskan om att utveckla bebyggelsen på landsbygden och skapa en hållbar energiförsörjning med bland annat solkraft och vindkraft. Det här skapar ibland en intressekonflikt.

Möjligheten att bygga på jordbruksmark regleras i Miljöbalken. Grundregeln är att byggande på brukningsvärd jordbruksmark endast är tillåtet om det är för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annan mark. En sådan avvägning hanteras inom ramen för kommunens arbete med översiktsplanering.

Livsmedelsberedskap handlar dock inte enbart om jordbruk. Även invånarnas egen matproduktion i trädgårdar och på kolonilotter bidrar till självförsörjning och en

förståelse för matens ursprung. En stärkt livsmedelsberedskap kan därmed innefatta ökade möjligheter till lokal odling.

Kommunens förhållningssätt till jordbruksmark och livsmedelsförsörjning:

- Stärk Gnestas varumärke som en matproducerande kommun.
- Ta fram ett planeringsunderlag för klassificering av jordbruksmark som underlättar i avvägningar för byggande inom ramen för kommunens arbete med översiktsplanering (planeringsstrategin 2024)
- Stötta befintliga koloniföreningar och underlätta för dem som vill starta nya.
- Upplåt olika former av kommunal mark att odla på.
- Sträva efter att i möjligaste mån handla lokala produkter och livsmedel (se även 2.1 Näringsliv).

5. Landsbygdsutveckling med lokal förankring

Många som flyttar till Gnesta lockas just av landsbygden. Och många av de som bor där kan inte tänka sig att flytta någon annanstans. Med tanke på landsbygdens värde är det viktigt att kommunen bidrar till att landsbygden utvecklas. Genom ett nära samarbete mellan kommunen och invånarna som bor och verkar på landsbygden ska utvecklingen ske.

Hur arbetet ska organiseras kan skilja sig åt mellan de olika bygderna. Byalag eller hembygdsföreningar är värdefulla kontaktytor gentemot kommunen. Där sådana saknas kan kommunen bidra till att hitta andra former för samverkan. Viktigt är att kommunen regelbundet söker upp och för en dialog med invånarna.

Vid framtagande av efterföljande handlingsplan utgår kommunen från synpunkterna som inkom vid medborgardialogen för landsbygdsprogrammet. När nästkommande handlingsplan tas fram är nya medborgardialoger en del av processen.

Kommunens förhållningssätt till landsbygdsutveckling med lokal förankring:

- Håll kontinuerliga dialogmöten
- Stöd befintliga byalag och hembygdsföreningar och underlätta inrättandet av nya.
Inkomna synpunkter i dialogerna ska ligga till grund för handlingsplanen

Referenser

Boverket (2015). Uppföljningsbara mål för hållbar fysisk samhällsplanering (2015:44)

Gnesta kommun (2021). Bostadsförsörjningsprogram 2021–2025.

Gnesta kommun (2023). Framtidsplanen 2023–2025.

Gnesta kommun (2017). Kostpolicy.

Gnesta kommun (2021). Kulturpolitiskt program 2021–2027.

Gnesta kommun (2021). Näringslivsprogram 2021–2025.

Gnesta kommun (2018). Översiktsplanen 2050.

Gunnarsdotter, Y. (2024). Rapport: Sörmland lever. Opublicerat material.

Hela Sverige ska leva (2024). Våra sakfrågor: bostäder.

<https://www.helasverige.se/varasakfragor/bostader/>. [2024-03-18]

Hela Sverige ska leva (2024). Våra sakfrågor: digitalisering.

<https://www.helasverige.se/varasakfragor/digitalisering/>. [2024-03-18]

Hela Sverige ska leva (2024). Våra sakfrågor: kultur.

<https://www.helasverige.se/varasakfragor/kultur/>. [2024-03-18]

Kairos Future (2023). Stora flytt- och boendestudien 2023. Prospekt StoraFlytt_2023 231120.pdf (hubspotusercontent-na1.net) [2024-03-18]

Kolada, demografi nyckeltal.

<https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16570&report=74560>. [2024-03-18]

LRF (2024). <https://www.lrf.se/las-mer/forsorjningsgrad/> [2024-03-18]

Länsstyrelsen (2021). Stockholms läns livsmedelsstrategin 2021-2023. Handlingsplan för Stockholms läns livsmedelsstrategi 2021–2023 (lansstyrelsen.se) [2024-03-19]

Länsstyrelsen Södermanlands län (2019). Regional livsmedelsstrategi för Södermanland 2019–2030. Regional livsmedelsstrategi för Södermanland 2019–2030 | Länsstyrelsen Södermanland (lansstyrelsen.se) [2024-03-19]

Regeringen (2017). En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop. En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop (regeringen.se). [2024-03-18]

Regional Sörmland (2021). Regional cykelstrategi för Sörmland. Regional cykelstrategi för Sörmland (utvecklasormland.se). [2024-03-18]

Region Sörmland (2013). Sörmlands strategi för en hållbar besöksnäring 2013–2023.

<https://utvecklasormland.se/globalassets/filer/naringslivsutveckling/besoksnaringsstrategi-2013-2023.pdf>. [2024-03-19]

Region Sörmland (2023). Sörmlandsstrategin. Sörmlandsstrategin (utvecklasormland.se) [2024-03-19]

Region Stockholm (2018). RUF5 2050, Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen.
regionstockholm.se/490687/contentassets/ee9dd9e7bbfb4624b5248doaa84bb6cf/landsbygds--och-skargardsstrategi-for-stockholmsregionen/. [2024-03-19]

Syssner, J. (2018). Nya visioner för landsbygden. Linneförs förlag.

Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala (2024). Gröna vågen vänder åter och dess bidrag för förståelsen av en hållbar landsbygdsutveckling och livsmedelsförsörjning | Externwebben (slu.se). [2024-03-19]

Södertälje kommun (2024). Matlust Utvecklingsnod. <https://matlust.eu/> [2024-03-18]

Södertälje kommun (2024). Odlingsstrategi. <https://www.sodertalje.se/bo-och-bygga/tomt-och-mark/odling/odlingsstrategi/> [2024-03-18]

Sörmlands matkluster tillsammans med Leader Södermanland (2024). Lokal mat i offentliga kök. <https://matkluster.se/lokal-mat-i-offentliga-kok/> [2024-03-18]

Tillväxtverket (2024). Lokalt utvecklingsforum - Tillväxtverket (tillvaxtverket.se). [2024-03-18]

Vingåkers kommun (2024). Lokala utvecklingsplaner visar vad Vingåkersbygdens invånare prioriterar och arbetar för. <https://www.vingaker.se/vingakersbygden/den-smarta-vingakersbygden/lokala-utvecklingsplaner-visar-vad-vingakersbygdens-invanare-prioriterar-och-arbetar-for/>. [2024-03-18]

Vingåkers kommun (2024). Vingåkersbygden, Sveriges smartaste landsbygd. <https://youtu.be/iFSaGgoQm7U>. [2024-03-18]